

Kulturmiljølovutvalget

Innspill til kulturmiljølovutvalget - Nordland fylkeskommune 2023

Nordland fylkeskommune viser til invitasjon til å komme med innspill til Kulturmiljølovutvalget av 23. november 2022.

Fylkesråd for kultur, klima og miljø viser til at Nordland fylkeskommune er kulturmiljømyndighet og skal bidra til å forvalte kulturminner og kulturmiljø i et langsiktig og bærekraftig perspektiv. Fylkesråden mener at kulturminneloven (kml) slik den er i dag fungerer godt, men har noen utfordringer.

Innspillet er strukturert ut fra lovutvalgets mandat og de samme, men ikke alle, overskrifter er benyttet i vårt innspill.

Om formålet med loven.

Kulturminner er en ikke-fornybar ressurs som skal forvaltes som kilder til identitet, kunnskap og opplevelse. Ofte bevares kulturminnene best gjennom bruk, og det er sentralt at dette gjøres på en bærekraftig måte. Kulturminner er verdifulle både i seg selv og som ressurser i steds- og næringsutvikling. Det er derfor viktig at kulturmiljøloven har tydelige vernebestemmelser som sikrer disse verdiene. På bakgrunn av dette bør kulturmiljøforvaltningens betydning for bærekraftig samfunnsutvikling løftes fram i formålsparagrafen til den nye kulturmiljøloven. Tilsvarende bør klimautfordringen og kulturmiljøforvaltningens rolle i denne omtales.

Reglene om vern av kulturmiljø.

Nordland fylkeskommune ønsker at kulturmiljølovutvalget skal vurdere verdien av årstall-grensene som brukes i dagens kulturminnelov. I dag er alle kulturminner eldre enn 1537 automatisk fredet, og det er andre årstallsgrenser for andre noen særskilte kulturminnetyper som stående bygg, samiske kulturminner mv. Nordland fylkeskommune ser det som viktig at dersom årstall-grensen endres bør likevel ikke vernet av eldre kulturminner svekkes.

Samtidig er situasjonen slik at med 1537 som grense for automatisk fredete kulturminner er det mange viktige arkeologiske kulturminner fra tiden etter reformasjonen som i praksis mangler vern under dagens lovt tekst. Arkeologiske kulturminner yngre enn 1537 er også viktige kilder til identitet, kunnskap og opplevelse. Lovutvalget bør derfor vurdere hvordan arkeologiske kulturminner yngre

---

Adresse: Postmottak Tlf.: 75650000
Fylkeshuset E-post: post@nfk.no
8048 Bodø

Samfunnsutvikling
Kulturminner
Simen Knutssøn
Tlf: 75650039

Besøksadresse: Prinsensgate 100

enn 1537 skal sikres en bedre forvaltning. Det bør vurderes å utvide undersøkelsesplikten ved offentlige og større private tiltak, jf. §9 i dagens kulturminnelov, slik at forvaltningen får et ansvar for også å undersøke om det finnes verdifulle kulturminner yngre enn 1537, som kan bli påvirket av et tiltak. Slike kulturminner kan for eksempel sikres gjennom plan- og bygningsloven ved bruk av hensynssoner, eller gjennom bestemmelser i en ny kulturmiljølov.

Lovteksten i kml §15 om vedtaksfredning er i hovedsak god, men bør gjennomarbeides noe. Særlig bør man oppdatere og utvide beskrivelsen av hvilke byggverk og anlegg som kan fredes etter loven. Slik det står i dag kan man frede det som er av «kulturhistorisk eller arkitektonisk verdi». Denne beskrivelsen bør endres noe, da den ikke tydelig nok får fram bredden i hva man kan frede etter kulturminneloven og hva som faktisk er praksis i dag.

I tillegg er det ønskelig at vedtaksfredning etter kml §15 i større grad åpner for å ta hensyn til hele kulturminnet eller kulturmiljøet som omfattes av fredningen. I dagens lov begrenses fredningsvedtaket i kml § 15 til fast inventar, og i særlige tilfeller til større løst inventar. Dette er utydelig språk som potensielt ekskluderer verdifulle deler av kulturmiljøer fra å omfattes av vern. Eksempelvis kan mindre løst inventar i et fredet industrianlegg være avgjørende for verneverdien av kulturmiljøet. En ny kulturmiljølov bør derfor etter vår vurdering åpne for at løst inventar også kan fredes. Rutiner for dette bør spesifiseres i forskrift eller veileder.

I forbindelse med arbeidet med ny kulturmiljølov bør kulturmiljølovutvalget også reflektere rundt prosedyrene og retningslinjene for gjennomføringen av en vedtaksfredning. I dag oppleves disse som nødvendig ressurs- og tidkrevende, og de kan derfor nyte godt av en forenkling.

Forholdet til plan og bygningsloven

Kulturminneloven §25 sier at kommunene plikter å sende søknad om riving eller vesentlig endring av ikke fredet byggverk eller anlegg oppført før 1850 til kulturmiljømyndigheten for uttalelse. Vår erfaring er at det mange saker som berører kulturminner av stor verdi ikke blir sendt oss til uttalelse. Hovedutfordringen er at meldeplikten er begrenset til bygg eldre enn 1850, og at flere kommuner ikke oppfyller pliktkravet. Dette hindrer oss i å være tidlig inne i sakene, og medfører unødvendige utfordringer for tiltakshavere og forvaltningen. I ny kulturmiljølov bør det vurderes å utvide meldeplikten slik at flere verdifulle kulturminner av nyere tid omfattes av loven. For eksempel kan plikten utvides til å gjelde alle bygg regulert til bevaring, SEFRAK-registrerte bygg og bygg og anlegg nevnt i kommunale kulturmiljøplaner.

Regler for visse typer kulturminner og kulturmiljø

Nordland fylkeskommune mener det er uheldig at spørsmål knyttet til krigsgraver ikke skal behandles av kulturmiljølovutvalget. I Nordland er det mange tidligere gravplasser fra krigen der de døde er flyttet (ekshumert) til større fellesgravplasser. Blant annet ble de fleste sovjetiske døde flyttet til Tjøtta i Alstahaug kommune i Operasjon Asphalt i 1951, og på samme møte ble jugoslaviske døde flyttet til Botn i Saltdal kommune i 1953. På mange av de ekshumerte krigsgraveplassene ligger det fortsatt menneskelige levninger, som representerer en utfordring for kulturmiljøarbeidet knyttet til krigsminner i nord.

Nordland er blant de åtte fylkene som i Norge forvalter et verdensarvsted. Fylkeskommunen mener det er utfordrende at dagens kulturminnelov ikke omtaler verdensarv. Lovutvalget anbefales derfor å vurdere om nasjonal politikk om å utvikle verdensarven som fyrtårn for beste praksis, kan passe inn i ny kulturmiljølov.

Fartøyvern er i dagens lov en egen kategori og skiller seg ut fra den øvrige fordelingen av arkeologisk og nyere tids kulturminner i lovteksten. Kulturmiljølovutvalget anbefales å vurdere om det er hensiktsmessig at ny kulturmiljølov er mer generell, eller om ny lov skal kategorisere enkelte kulturminner og kulturmiljø. Nordland fylkeskommune savner for øvrig muligheter til vern av rullende og flyvende materiell i dagens kulturminnelov.

Forurensers betaler-prinsippet

Kulturminnelovens § 8, annet ledd, omhandler lovlig igangsatte tiltak der det oppdages automatisk fredete kulturminner som man på forhånd ikke hadde forutsetninger for å kjenne til.

Kulturminneloven legger til grunn at tiltakshaver skal dekke utgiftene til særskilt gransking av automatisk fredete kulturminner jf. kulturminneloven § 10, og at statlig kostnadsdekning kun vurderes ved mindre, private tiltak. I praksis medfører dette at tiltakshavere som varsler om funn kan bli pålagt å dekke omkostningene av arkeologiske undersøkelser. Dette er i praksis et insentiv til tiltakshavere for å la være å varsle funn under påbegynt anleggsarbeid jf. § 8. annet ledd. Lovutvalget bør vurdere i hvilken grad en tiltakshaver skal kunne pålegges omkostninger ved funn av kulturminner når de på lovlig vis har igangsatt arbeidet.

Hvis kml § 10 skal revideres bør metode for finansiering av utgravninger vurderes. Nordland fylkeskommune mener det er forsvarlig at kulturmiljøloven følger forurensers betaler-prinsippet ligger til grunn for lovpålagte arkeologiske undersøkelser. Dette er i dag forankret i lovens §10. Fylkeskommunen mener likevel det kan være interessant å undersøke muligheten for en avgift, etter for eksempel modell fra sektoravgiften ved revisjon av vassdragskonsesjoner. Dette kan bety at tiltakshaver for alle offentlige og større private tiltak betaler en sum til et fond, som ved behov skal finansiere arkeologiske undersøkelser.

Finnerlønn og private søk etter kulturminner

Nordland fylkeskommune ønsker at utvalget ser på finnerlønninstituttet på ny. Finnerlønnordningen var opprinnelig ment som en påskjønnelse til oppmerksomme finnere, men dagens ordning fungerer etter vår vurdering mer et insentiv for å lete med metallsøker.

Vi opplever at håndteringen av metallsøker funn kostnads- og ressurskrevende både for den regionale forvaltning og ansvarlige museer. Sett opp mot ressursbruken mener vi også at metallsøkerfunnene som gjøres har begrenset verdi for samfunnet. Nordland fylkeskommune ser det derfor som positivt at kulturmiljølovutvalget skal se nærmere på reglene for private søk etter kulturminner med metallsøker.

Kulturmiljøforvaltningen – organisering og myndighet

Den nye kulturmiljøloven bør forankre fylkeskommunene og Sametinget som førstelinje for forvaltning av alle kulturminner og -miljøer, inkludert kirkebygg. Dette i tråd med Nordland fylkesting sitt vedtak i sak NR/2019 om REGIONREFORMEN. Nordland fylkeskommune mener dagens oppdeling der forskjellige myndigheter har førstelinjeansvaret for enkelte typer kulturmiljø er en utfordring for den helhetlige kulturmiljøforvaltningen i Norge.

Nordland fylkeskommune mener videre at dagens forvaltning og ansvarsfordeling mellom Sametinget og fylkeskommunene skal videreføres. Det vises i denne sammenheng til Nordland fylkesting sitt vedtak i FT sak 127/2020 «Høring - utkast til melding om samisk kulturminnevern» der fylkestinget vedtok at de ikke ser «*noe behov for å endre dagens roller og fordeling av ansvaret for kulturminneforvaltningen*».

Fylkeskommunen viser videre til arbeidsdelingen mellom regionalforvaltningen og landsdelsmuseene. Under gjennomføring av utvidede registreringer etter dagens kulturminnelov, har fylkeskommunen en begrenset mulighet til å fjerne kulturminner oppdaget i undersøkelsen, etter at kildeverdien er sikret. Nordland fylkeskommune mener denne ordningen burde utvides. Samfunnet er tjent med et større handlingsrom i saker der det er formålstjenlig både for tiltakshaver og for kulturmiljøforvaltningen å avslutte saken uten ytterligere koordinering mellom fylket og museene.

Ulovlighetsoppfølging

Nordland fylkeskommune mener det er en utfordring at dagens straffnivå for brudd på kulturminneloven er for lavt til å fungere allmennpreventivt. Straffenivået bør derfor justeres til å fungere til sin hensikt.

Med vennlig hilsen
Christian Torset
fylkesråd for kultur, klima og miljø

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ikke underskrift.